

Հացատօնի պատերի կոպիտ շարվածքի տգեղութիւնը ծածկելու և խոր-
զուբորզութիւնները վրա փոշու նստելու առաջն առնելու համար զանգե-
ղուրցի գլուղացին պատերը երբեմն սվաղում է դարմանախառն ցեխով և այս-
պիսով լցնում է փոսացած և ճաքճքած տեղերը: Լինում են և այնպիսի տնա-
տերեր, որոնք մի ավելով կամ հին շորի կտորով սպիտակացնում են պատերը
կավախառն կամ կրախառն սպիտակ հողով:

Հացատօնը՝ բրառակի հետ համեմատած, անտարակույս ունի անվիճե-
լի առողջապահիկ առավելութիւններ: Նա ավելի ընդարձակ է, արևի ճառա-
գայթներով ավելի է ողողվում: Շողերը հնօրքով ներս թափանցելով՝ արևի
ընթացքի հետ կիսաշրջան են կատարում խրճիթի մեջ և դիպչում են նրա
բոլոր կողերին, բացի հարավայինից: Օդափոխութիւնն ավելի ապահովված է,
ծխի հեռացումը ավելի է դյուրացրած: Թեպետ համեմատաբար ավելի շոր է,
սակայն հացատօնն էլ բավականին խոնավ է, մանավանդ հողի մեջ նստած
պատերի տակ, որտեղ ավելի մուժ է, ծուխը երկար ժամանակ կանգ է առնում
մեջը մինչև հնօրքի նեղ անցքով հեռանալը, պատերը մրով ծածկված և սևա-
ցած են լինում, որի պատճառով տունը ստացել է դարադամ՝ սև տուն թուրքե-
րեն անունը: Կերակուր պատրաստելու և հաց թխելու համար կրակը վառվում
է քօռէնի մեջ: Ձմեռը բնակարանը ջերմացվում է հնօրքի տակ հատակի վրա
շինված բաց օջախի օգնութեամբ: Այստեղ անցյալում շատ աննշան շափով
կենտրոնում փոսացրած գետնի վրա վառվում էին ահագին գերաններ, որոնք
երբեմն ներս էին քարշ տրվում եզների օգնութեամբ: Գերանների գլուխները
օջախի վրա իրար էին կպցնում, իսկ հակառակ ծայրերը դեպի դուռն էին ուղ-
ղված լինում: Առանց փայտը մանր կտորների սղոցելու կամ ջարդելու կրակը
աշխատում էին անմար պահել: Գերանների գլուխները երբ որ այրվում էին,
գերաններն առաջ էին մղում: Այսպես էր դեռ չմոռացված անցյալում: Ավելի
մոտիկ ժամանակներում սղոցի գործադրութիւնն արդեն վերացրել էր ահա-
գին գերանները ներս քաշելու անհրաժեշտութիւնը, բայց և այնպես սղոցած
կամ կացնով ջարդված փայտը վառվում էր բաց օջախի մեջ, իսկ տանեցիք
նստոտում էին նրա շուրջը դարսված կամ քառակուսի ձևով գետնի մեջ հաս-
տատված քարերի վրա: Կերակուրը պատրաստվում էր այդ օջախի վրա, ամա-
նը դրվում էր կամ ուղղակի կրակի վրա, կամ երկու քարերի, երբեմն էլ եր-
կաթե կասկարայի վրա: Մուխն այնպիսի խտութեամբ էր լցնում ամբողջ ներ-
սը, որ տանեցիք ստիպված էին լինում ելնել դուրս և սպասել ծխի բարձրա-
նալուն. իսկ երբեմն շորեթթաթ մտնելով՝ հետզհետե ամբողջ հասակով կանդ-
նելով՝ ծխի վեր բարձրանալու հետ միասին:

Հացատօնի մուտքը գտնվում է միշտ առջևի պատի մեջ, գերադասորեն
ոչ թե մեջտեղ, այլ ավելի անկյունին (այ) մոտեցած: Դուռը միշտ լինում է
միափեղկ և հաստ տախտակից շինված: Որպեսզի դուռը բանալիս՝ ցուրտն ու
քամին չպրծնեն ներս՝ մուտքի առջև ներսում պատից մինչև առաջին սյունը
շինվում է տախտակե միջնորմ մարդու հասակի բարձրութեամբ՝ դրբրգի կամ
դրբրա, որով առանձնացվում է նախասենյակի՝ հաշտի պես մի տարածու-
թիւն: Դռան վրա մեխված է սրամիտ և բարդ կաղմութիւն ունեցող փայտե
փակը՝ Բլանը. ունի պէլանի, պէնէլի,¹⁷ փայտե բանալի: Փակը բացվում է մի-
այն ներսից: Դրսից ձեռքը ներս տանելու և բանալին փակի մեջ նստեցնելու

¹⁷ Նկարագրել է Փարսադան Տեր-Մովսիսյանն իր «Հայ գլուղական տունը» աշխատութեան մեջ
(Քարգմանութիւն գերմաներենից), Վիեննա, 1894, էջ 49: